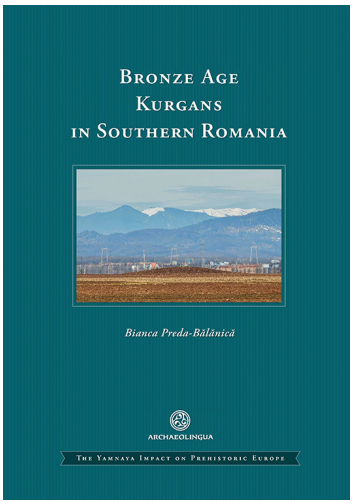

Bianca Preda-Bălănică
Bronze Age Kurgans in Southern Romania
The Yamnaya Impact on Prehistoric Europe, vol. 6, Archaeolingua, Budapest, 2024, 302 pagini, 48 de figuri, 109 planșe. ISBN 978-615-5766-72-5

Prestigioasa editură Archaeolingua de la Budapesta ne propune un foarte interesant volum în cadrul seriei The Yamnaya Impact on Prehistoric Europe, datorat colegei Bianca Preda-Bălănică. Acesta reprezintă o variantă îmbunătățită a tezei de doctorat a autoarei, susținută nu demult în cadrul Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan" al Academiei Române. Trebuie menționat faptul că, pe lângă o solidă bază teoretică, Bianca Preda-Bălănică a acumulat și o vastă experiență de teren tocmai în cercetarea tumulilor de epoca bronzului, mai ales din zona Prahovei, dar și din alte spații, cum ar fi Bulgaria sau Ungaria.

Volumul conține un *Cuvânt înainte* (semnat de Volker Heyd și Cristian Schuster), o *Prefață* și șase capitole (*Introducere*, *Cadrul geografic*, *Tumulii și cercetarea lor în sudul României*, *Ritualurile funerare în tumulii din sudul României*, *Cronologia absolută a tumulilor de epoca bronzului din sudul României* și *Concluzii și cercetări viitoare*). Acestea sunt urmate de un rezumat consistent, de lista bibliografică și de trei binevenite anexe (catalogul descoperirilor, datele de bioantropologie și datele radiocarbon).

CC BY NC SA

În *Introducere*, autoarea își fundamentează scheletul lucrării, discutând unele probleme de terminologie, dar și baza de informații cu care a lucrat de-a lungul elaborării volumului (în ultimii ani s-au cercetat peste 400 de tumuli în zona României, Ungariei, Bulgariei și Serbiei, mulți dintre aceștia prin săpături arheologice, baza informațională crescând semnificativ). Sunt definite, pe scurt, țintele propuse și scopurile de atins prin acest volum, apoi materialele folosite în demersul respectiv (publicații, documente de arhivă, artefacte, rămășițe umane). Un subcapitol foarte important îl reprezintă descrierea metodologiei de lucru, pe mai multe paliere: abordările interdisciplinare (analize compoziționale, datarea cu radiocarbon și analizele antropologice), colectarea datelor, evident într-o notă critică, crearea unor baze de date cu privire la tumuli și la mormintele din tumuli din sudul României, interpretarea rezultatelor din aceste baze de date. Un alt subcapitol esențial este cel care abordează terminologia și definițiile, dar și analiza arheologiei funerare a tumulilor, cu o necesară cuplare a acestora cu terminologia și definițiile utilizate de cercetători consacrați ai fenomenului funerar, un domeniu interesant reprezentându-l studiile genetice.

Cadrul geografic ne prezintă principalele trăsături ale formelor de relief din zona în care au fost identificați tumuli, cu accent pe sudul României. În Oltenia și Muntenia au fost identificați 83 de tumuli (330 de morminte cu 360 de indivizi), cu grade diferite în ceea ce privește calitatea și cantitatea de informații obținute de-a lungul vremii. Un demers foarte important este coroborarea datelor paleoclimatice cu apariția tumulilor în zona Subcarpaților de Curbură.

Capitolul *Tumulii și cercetarea lor în sudul României* ne prezintă istoricul cercetărilor, metoda de săpătură, o evaluare critică a publicării rezultatelor acestor săpături, caracteristicile tumulilor (starea de prezervare; construcția unui tumul: poziția, pregătirea suprafeței, forma; mărimea, structura și numărul mormintelor dintr-un tumul). Analiza este însoțită de grafice sugestive, care ne ajută să înțelegem tabloul fenomenului funerar din mileniile IV–III a.Chr. la Dunărea de Jos.

Cel mai consistent capitol, intitulat *Ritualurile funerare în tumulii din sudul României*, este structurat în mai multe părți. Astfel, în primul subcapitol sunt lămurite unele probleme de terminologie, apoi plonjăm în stadiul cercetării tumulilor de epoca bronzului din sud-estul Europei (după ritual, bronz timpuriu – morminte pre-Iamnaia, Iamnaia timpurii și târzii și Katakombnaia; bronz mijlociu – morminte Mnogovalikovaia; bronz târziu – morminte Sabatinovka-Noua-Csologeni; morminte neatribuite). Fiecare dintre aceste categorii sunt solid analizate prin prisma unor atribute clar definite: 1) terminologie și atribuirea mormintelor; 2) utilizarea terenului, cronologia relativă, forma, mărimea, structura și stratigrafia tumulului; 3) pregătirea terenului și a structurii funerare; 4) dispunerea indivizilor; 5) datele bioantropologice și genetice; 6) ocrul; 7) ofrandele animaliere;

8) inventarul funerar. Descrierea datelor este însoțită de grafice și tabele foarte sugestive, care sintetizează foarte bine informațiile despre fenomenul tumular din sudul României în epoca bronzului.

Un capitol foarte important este cel denumit *Cronologia absolută a tumulilor de epoca bronzului din sudul României*. Un număr de 76 de date obținute de la 72 de indivizi din aria de interes au fost disponibile din literatura de specialitate și cercetările autoarei, reprezentând circa 20% din cei 360 de indivizi cunoscuți în urma săpăturilor arheologice. Datele sunt analizate critic, unii indivizi necesitând o a doua prelevare de mostre pentru datare radiocarbon. De asemenea, patru date au fost excluse din analiză (M.4A de la Ariceşti IV, M.2 și M.3 de la Păulești II și M.19A de la Smeeni). Analiza bayesiană ne arată intervalele de maximă probabilitate pentru etapele pre-Iamnaia, Iamnaia, Katakombnaia, Mnogovalikovaia și Noua-Sabatinovka-Coslogeni, ducând la o rafinare a datelor cunoscute până acum pentru aceste fenomene funerare de la Dunărea de Jos.

Capitolul final, *Concluzii și cercetări viitoare*, trece în revistă conținutul volumului, într-o manieră sintetică. Autoarea subliniază faptul că pentru circa 27% dintre morminte nu avem o atribuire culturală din cauza insuficienței datelor. Apoi, sunt rezumate principalele trăsături pentru etapele pre-Iamnaia (circa 3300–2850 a.Chr.), Iamnaia (circa 3100–2600 a.Chr.), Katakombnaia (circa 2650–2450 a.Chr.), Mnogovalikovaia (circa 2200–1600 a.Chr.), Sabatinovka-Noua-Coslogeni (circa 1600–1000/900 a.Chr.).

Un rezumat și o listă bibliografică consistentă (352 de titluri) completează în mod fericit demersul autoarei. Anexa I cuprinde catalogul descoperirilor (83 de situri certe și încă nouă descoperiri posibil legate de comunitățile stepice), Anexa II – un tabel cu datele de bioantropologie, iar Anexa III – datele radiocarbon. Cele 109 planșe de calitate foarte bună cuprind desene ale tumulilor și mormintelor, multe dintre ele redesenate de către autoare, într-un efort de a prezenta cât mai clar ritul și ritualul funerar practicat de comunitățile care au construit în epoca bronzului tumuli în sudul României.

Volumul colegei noastre se prezintă ca o reușită deplină, calitatea interpretărilor, structura coerentă și limba engleză impecabilă constituind tot atâtea atuuri, care îl fac o lectură obligatorie pentru specialiștii de epoca bronzului și nu numai. Bianca Preda-Bălănică se prezintă ca un specialist pe deplin format, matur, unul dintre puținii cu expertiză incontestabilă în raport cu fenomenul funerar al epocii bronzului la Dunărea de Jos.

Cristian Eduard Ștefan
Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan", Academia Română, București, România;
Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova; cristarh_1978@yahoo.com